

**UNIVERSITATEA “PETRU MAIOR”, TÂRGU-MUREȘ
FACULTATEA DE ȘTIINȚE ȘI LITERE**

**TEZĂ DE DOCTORAT
- rezumat -**

**CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:
Prof. univ. dr. Cornel MORARU**

**DOCTORAND:
Marieta GĂUREAN**

TÂRGU-MUREȘ

2012

1

UNIVERSITATEA “PETRU MAIOR”, TÂRGU-MUREȘ

FACULTATEA DE ȘTIINȚE ȘI LITERE

**IPOSTAZE ALE NATURALISMULUI ÎN LITERATURA
ROMÂNĂ**

CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:

Prof. univ. dr. Cornel MORARU

DOCTORAND

Marieta GĂUREAN

TÂRGU-MUREȘ

2012

IPOSTAZE ALE NATURALISMULUI

ÎN LITERATURA ROMÂNĂ

rezumat

Într-o perioadă în care literatura română este dominată de utilitarism, fracturism, număoftikism sau deprimism, lucrarea de față își propune o revenire la sfârșitul secolului al XIX-lea, când, în literatura franceză și imediat după aceea în restul literaturilor europene, inclusiv în cea română, își face apariția un nou curent literar, naturalismul. Pe lângă stabilirea începuturilor naturalismului, a manifestării lui în plan universal și național, a caracteristicilor sale, a receptării sale critice, lucrarea de față se dorește o radiografie a afirmării naturalismului în literatura română de la începuturile sale până în prezent.

Scopul acestei incursiuni este de a arăta că acest fenomen, curent, metodă, program doctrinar, platformă literară, mișcare artistică sau "Experiență", cum a fost numit de-a lungul timpului naturalismul, nu s-a manifestat doar la sfârșitul secolului al XIX-lea, ci poate fi identificat în fiecare etapă literară, inclusiv în generația douămiistă. Lucrarea nu se vrea una exhaustivă, întrucât spațiul rezervat nu ar fi fost suficient, ci se oprește asupra unor scriitori considerați a fi reprezentativi pentru perioada lor literară, în ceea ce privește filiația cu naturalismul. Prin această lucrare dorim, mai degrabă, să atragem atenția asupra faptului că, în ciuda faptului că în literatura română nu există niciun scriitor în totalitate naturalist, la o lectură atentă pot fi remarcate elemente naturaliste în creații aparținând altor curente literare. Din acest punct de vedere, lucrarea de va opri asupra câtorva scriitori ce aparțin modernismului, generațiilor '40, '60, '80, '90 și 2000.

Demersul literar a urmat modelul general-particular. Am început cu stabilirea genezei naturalismului și implicit a precursorului său, Zola, insistând asupra concepției sale literare, a receptării sale critice și a rolului pe care l-a avut în impunerea curentului în Franța. Ne-am oprit apoi asupra conceptului de naturalism, stabilind începuturile sale, manifestările pe plan național

și universal și caracteristicile sale. După o prezentare succintă a primelor sale manifestări în literatura română, ne-am orientat atenția asupra câtorva perioade literare, mai sus menționate, și a câtorva scriitori considerați exemplificatori pentru subiectul nostru de cercetare.

Ne-am propus să realizăm această lucrare pentru că multă vreme naturalismul nu a constituit obiectul unor studii de amploare. În general, marii scriitori din străinătate, ce aparțineau acestei orientări, au beneficiat, individual, de ediții complete, de biografii și analize critice, oferind astfel texte și documente extrem de utile pentru cercetările de mai târziu. Același destin îl îmbrățișează și puținii scriitori români în opera cărora a putut fi remarcată înrudirea cu naturalismul. Poate singurul critic literar român care s-a preocupat serios și îndelungat de acest curent și a reușit să grupeze cercetările sale în studii ample este Henri Zalis. Cea mai recentă tentativă este a Rodicăi Ștefan, care, cu lucrarea sa, *Naturalism românesc*, încearcă să completeze săracele studii despre manifestarea naturalismului pe teritoriul literar românesc.

Și lucrarea de față se dorește o completare a preocupărilor pentru studiul acestui curent în spațiul literar românesc. În primul rând ne-am propus lămurirea câtorva aspecte legate de înțelegerea conceptului de naturalism, momentul apariției lui, manifestarea sa în diferitele literaturi, receptarea sa critică, și poate cel mai important, ipostazele lui în literatura română, de la primele manifestări și până în prezent. Nu știm dacă am reușit să ne clarificăm în totalitate nedumeririle pe care le aveam la începutul cercetării, dar cu certitudine am găsit mare parte din răspunsuri și am identificat noi aspecte ale curentului în literatură română.

Din punct de vedere structural, lucrarea este formată din opt mari capitole, fiecare dintre ele având fiind format la rândul său din alte subcapitole.

Primul capitol, *Zola sau geneza naturalismului*, este structurat în alte patru subcapitole, reprezentând, pe rând, o prezentare generală a lui Émile Zola, stabilirea statutului naturalismului, respectiv de curent sau școală, deoarece multă vreme acest fenomen literar a fost greu de etichetat. Concepția literară zolistă, ilustrată în special în *Thérèse Raquin*, *Le roman experimental* și ciclul *Rougon-Macquart*, precum și receptarea critică a marelui scriitor francez, reprezintă următoarele două subcapitole. Acest capitol de început se bazează mai mult pe surse bibliografice, un rol important în literatura română pentru aflarea răspunsurilor avându-l Ion Brăescu, unul dintre puținii critici care s-au preocupat de studiul naturalismului și, în special, al

precursorului său, Zola. Din păcate, continuarea cercetărilor sale a fost întreruptă de moartea prematură a criticului.

Capitolul doi, *Conceptul de naturalism*, încearcă să stabilească începuturile naturalismului, caracteristicile sale și modul în care se manifestă curentul în plan universal și național. Principalul nostru suport a fost Henri Zalis, ale cărui cercetări îndelungate ne-au fost de un real folos. Utile în acest sens au fost materialele adunate în lucrarea intitulată *Estetica imperfecției. Contribuții la studiul naturalismului românesc*. Potrivit criticului, naturalismul, apărut la sfârșitul secolului al XIX-lea în Franța, s-a afirmat într-un moment de criză socială și morală, și-a croit drum șocând opinia publică, zguduind conștiința publică, având meritul de a fi atras luarea aminte asupra unor situații legate profund de natura umană. Autorul naturalist nu se mulțumește să contemple existențele. El le scormonește în adâncime, le secționează măruntaiele și, stimulat de ambiții ostentative apelează la formule, la tratarea monografică, singura, crede el, în măsură să evite improvizația. Autorul naturalist se preocupă în stabilirea datelor interioare de incidența pe care o au asupra psihicului rasa, mediul și epoca. Tot Henri Zalis ne ajută să observăm modul în care naturalismul își face loc în literatura franceză, germană, italiană, maghiară, poloneză, rusă, sârbo-croată, spaniolă, ucraineană și nu în ultimul rând română.

Odată stabilite rădăcinile naturalismului și manifestările sale în literatură, următorul capitol propune o radiografie a receptării naturalismului, mai întâi în plan universal, apoi în plan național. Dacă în literatura universală preocupările pentru studiul naturalismului au fost mai serioase, în literatura română principalul rol, și poate singurul important, îl joacă și de această dată Henri Zalis, care realizează o lucrare, ce reprezintă un adevărat suport bibliografic, *Naturalismul în literatura română. Contribuții bibliografice*. Lucrarea reunește titluri și nume ale celor care au manifesta interes pentru acest curent, opiniile acestora fiind de regulă exprimate în articole sau recenzii, mai rar în volume.

Capitolul patru, *Primele manifestări în literatura română* îi are în vedere pe acei scriitori în operele cărora a putut fi remarcată pentru întâia oară, în literatura română, prezența naturalismului. Ne vom referi aici la Costache Negruzzi, considerat scriitorul de referință al nuvelei istorice românești, datorită capodoperei sale, *Alexandru Lăpușneanul*. Se consideră că descrierea bolii și agonia morții din ultimul capitol, cu scena în care Spancio și Stroici îi toarnă muribundului otravă pe gât, descleștându-i dinții cu vârful cuțitului, dar și maladivitatea psihică a

voievodului, de care dă dovadă în mai multe scene ale nuvelei, țin de sfera naturalismului. Un alt reprezentant al nuvelisticii românești, în structura căroră pot fi remarcate elemente naturaliste, este I.L. Caragiale. De pildă, tema nuvelei *O făclie de Paști* este transformarea în demență a sentimentului de frică ajuns la paroxism. În *Păcat*, relația imorală dintre frate și soră îl conduce pe tată la crimă. În nuvea *În vreme de război*, se urmărește ereditatea criminală. În *Inspecțiune*, casierul public Anghelache, om de urbanitate și corectitudine exemplare, devine, în ajunul unei inspecții, de o enervare neobișnuită, cu simptome vădite de alienare. În *Două loturi*, monologul lui Lefter reproduce denivelarea psihică cu toate obsesiile indignării împotriva înșelătorilor oficiali într-o izbucnire comic incoerentă. Astfel de exemple ar putea continua și în nuvele precum *La Conac*, *La hanul lui Mânjoală*, *D-ale carnavalului*, *Kir Ianulea*. În cazul lui Ioan Slavici, al treilea scriitor amintit în acest capitol, naturalismul este identificabil în construirea personajului Ghiță, din *Moara cu noroc*.

Următorul capitol, *Modernismul*, se bazează mai cu seamă pe opiniile unor critici de seamă ai vremii cu privire la creațiile unor scriitori reprezentativi pentru acea perioadă. Secolul al XX-lea poate fi caracterizat printr-o rezervă față de naturalism, ceea ce a generat o rivalitate între critici. Unii dintre ei au refuzat acest nou curent, alții l-au acceptat evaziv. Cu toate acestea, mulți dintre ei nu au putut rămâne indiferenți la amprenta naturalistă asupra unor scriitori precum: Barbu Ștefănescu Delavrancea, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Tudor Arghezi, Gib Mihăescu, Carol Ardeleanu, George Mihail Zamfirescu. Aceștia sunt poate printre pușinii scriitori români care se apropie cel mai mult de naturalism. În ceea ce-l privește pe Duiliu Zamfirescu, situația este incertă, unii dintre ei considerându-l un aliat, alții un adversar al naturalismului. Cezar Petrescu, Pavel Dan, Mihai Sorbul, Vasile Demetrius, Felix Aderca, Isac Peltz, Victor Crășescu, Octav Dessila, Sărmanul Klopstock, Panait Istrati, Dan Petrașincu, Eusebiu Camilar, Radu Tudoran, Ion Călugăru se vor bucura de o prezentare foarte scurtă în subcapitolul intitulat *Alți autori*. Le rezervăm un spațiu atât de restrâns nu pentru că rolul lor ar fi lipsit de importanță. Dimpotrivă, la momentul respectiv opera lor a avut parte de multe opinii critice, despre existența sau inexistența elementului naturalist în cazul lor s-a tot discutat, astfel încât preferăm să acordăm mai multe pagini scriitorilor care au beneficiat de mai puțină atenție din punctul de vedere al filiației cu naturalismul.

De aceea, următorul capitol, *Contemporanii*, este mai restrâns din punctul de vedere al scriitorilor studiați, dar mai amplu din punctul de vedere al informațiilor. Am ales pentru literatura contemporană generațiile '40, '60, '80, '90, pentru fiecare dintre ele oprindu-ne la unul, cel mult trei autori. În cadrul Generației '40, ne vom referi la trei autori. Primul dintre ei este Eugen Barbu, ilustrative fiind romanul *Groapa* și câteva dintre nuvelele sale. Apariția romanului *Groapa* (1957) a declanșat un adevărat război mediatic, Eugen Barbu fiind criticat pentru naturalismul excesiv, pentru limbajul argotic îndestulat și pentru alte aspecte, dar a fost apreciat tocmai pentru faptul că a reușit să se opună realismului socialist al epocii. S-a afirmat chiar că Eugen Barbu „e mai naturalist decât inventatorul naturalismului”¹, datorită mediului ales, mahalaua, dar și a numeroaselor sale personaje construite în manieră naturalistă. Influența naturalistă poate fi remarcată și în volumul intitulat *Nuvele*, scene naturaliste regăsindu-se în *Smintirea jupâniței Ruxandra, Iarba, Miresele sau Soarta unui om*.

La Zaharia Stancu, supranumit și creatorul naturalismului liric, am ales pentru studiu romanele *Șatra*, care abundă în scene naturaliste, generate de membrii șatrei, înfometați și disperați și *Descult*, în care autorul zugrăvește mai multe tablouri din viața chinuită a țăranilor din preajma revoluției din 1907.

Influențe naturaliste pot fi remarcate și în prozele publicate de Marin Preda înainte de marile sale capodopere. Multe din textele sale scot în prim-plan „scene de o rară duritate, lesne de pus sub semnul naturalismului: bătăi, violuri, uciderea animalelor.”² La momentul respectiv aderența la naturalism era privită drept un fenomen nefast, fapt pentru care autorul încerca din răspuțeri să se desprindă de acest curent. Dintre scrierile sale de tinerețe ne-am orientat atenția doar asupra câtorva : *Ana Roșculeț, Calul, La câmp, Rotila, Noaptea, Înainte de moarte, Întâia moarte a lui Anton Tudose, Casa de-a doua oară, Dimineață de iarnă, Iubire*.

În cadrul generației '60, ne-am referit doar la creația lui Dumitru Radu Popescu. Vasta sa operă (nuvele, romane, teatru, publicistică, versuri) s-a bucurat de un mare succes atât în rândul cititorilor cât și în cel al criticilor literari, având parte de monografii ca niciunul dintre colegii săi de generație, însă după 1989 se face tot mai rar simțită prezența lui în peisajul literar românesc. Asta poate pentru că el a continuat să scrie în special piese de teatru care posibil să nu fi fost în

¹ Alex. Ștefănescu, *Prim-plan (35 de profiluri de scriitori români contemporani, dispuse în ordine cronologică)*, Editura Eminescu, București, Piața Scânteii 1, 1987, p. 140.

² Ion Cristoiu, Prefață la Marin Preda, *Scrieri de tinerețe*, Ediție, Studiu introductiv și note de Ion Cristoiu, Editura Minerva, București, 1987, p. XXI.

totalitate pe gustul publicului și al criticii. Am ales câteva dintre nuvelele sale, *Cocoșul*, *Ploaia albă*, *Duios Anastasia trecea*, *Dor*, *Zi de primăvară*, *Grădinile fericțiilor*, *Prea mic pentru un război atât de mare*, *Căruța cu mere*, *Mări sub pustiuri* și câteva romane: *F*, *Vânătoarea regală*, *Orașul îngerilor*, *Cei doi din dreptul Țebeii*, *O bere pentru calul meu*, *Ploile de dincolo de vreme*, *Împăratul norilor*.

Reprezentant al generației '80, Matei Vișniec este considerat unul dintre cei mai buni și mai jucați autori dramatici contemporani. La aceasta se poate adăuga și faptul că el poate fi apreciat și unul dintre reprezentanții actuali ai diasporei românești, prin notorietatea extinsă și în afara țării de origine, dar și în afara Franței, unde este rezident. Lucrarea de față va lua în considerare piese precum: *Despre senzația de elasticitate când pășim peste cadavre*, *Hotel Europa – complet*, *Femeia ca un câmp de luptă*, *Istoria comunismului povestită pentru bolnavii mintal*, *Despre sexul femeii – câmp de luptă în războiul din Bosnia*, *Richard al III-lea se interzice*, *Groapa din tavan*, *Păianjenul în rană*, *Dinții*, *Caii la fereastră*, *Crezi c-or să ne bată?*.

Din punctul de vedere al apropierii de naturalism, demn de atenție în cadrul generației '90 ni se pare Radu Aldulescu, ce deține o poziție sigură în topul romanului actual. Majoritatea criticilor îl consideră cel mai important romancier apărut după revoluție. Unii îl consideră „optzecistul întârziat, confiscat de nouăzeciști.”³ Romanele sale reliefează aventura condiției umane, limitele ei și ale umanității în declin. Într-un articol despre creația marelui scriitor, Paul Cernat vorbea despre așa-zisul „naturalism apocaliptic” al romanelor sale. Criticul crede că în opera lui Radu Aldulescu ne întâmpină „o lume anonimă, aspră, tăbăcită de viață și aflată dincolo de bine și de rău (...), o lume care nu servește drept obiect de studiu literar sau social, ci drept rezervor uman pentru o creație puternică și matură, fără filtre intelectualiste, demonstrative și fără, să spunem, vulgaritatea isteroidă a filmelor lui Daneliuc din anii '90.”⁴ Tâșnită din periferiile și cartierele muncitorești bucureștene, ea se va extinde, picaresc, în bolgiile micilor istorii de sub cupola Istoriei mari, va „prinde” revoluția de la Timișoara, (în *Istoria unui ținut de verdeață și răcoare*) și va urma, dincolo de granițele țării și ale regimului comunist, traseele de coșmar sexual ale copiilor străzii, porniți să cucerească perverșii Parisului (în *Proorocii Ierusalimului*), într-o epopee cinică a umanului în derivă ce include, în egală măsură, romane

³ Gheorghe Mocuța, *Radu Aldulescu: o explozie de exotism românesc*, în „Arca”, anul XXII, nr. 10-11-12/ 259-260-261/ 2011, pe www.revistarca.ro.

⁴ Paul Cernat, *Romanul proletar al anilor '80*, în „Observator cultural”, nr. 419/aprilie 2008, pe www.observatorcultural.ro.

precum *Amantul colivăresei* sau *Mirii nemuririi*. Pe lângă romanele mai sus amintite ne-am mai referit la *Sonată pentru acordeon*, *Îngerul încălecat* și *Ana Maria și îngerii*.

Următorul capitol, *Literatura de detenție*, este dedicat literaturii spațiului concentraționar românesc și încheie șirul preocupărilor noastre pentru literatura contemporană. Ne-am propus să alegem doar câteva dintre lucrările celor care au fost victime sau doar martori la atrocitățile din închisorile regimului comunist. Alții nu au participat direct la aceste evenimente, dar s-au documentat asiduu și au reușit să evoce cu veridicitate ceea ce se întâmpla în aceste lagăre. Astfel, am selectat câteva nume reprezentative pentru memorialistica literaturii de detenție (Dumitru Gh. Bordeianu, Viorel Gheorghiuță, Eugen Măgirescu, Justin Paven, Octavian Voinea, Ioan Muntean, Aristide Ionescu), câteva pentru lucrările fictive (Dumitru Bacu, Virgil Ierunca, Paul Goma) și trei personaje feminine, participante directe la evenimentele redade în cărțile lor: Lena Constante, Adriana Georgescu, Aspazia Oțel Petrescu. Scrieri pe tema lagărelor și închisorilor s-au mai publicat, dar după cel de-al doilea război mondial aceasta devine „un document al Apocalipsului și al sălbăticiiei care a luat proporții de masă și «lectura» ei te obligă la un efort de voință prin care să-ți învingi scârba sau spaima față de ceea ce s-a putut întâmpla.”⁵ După 1989 fenomenul este diferit în sensul că multe titluri sunt menite să dezvăluie aspecte ale istoriei ținute sub tăcere zeci de ani de către autoritățile comuniste. Intră în discuție ansamblul metodelor, dintre cele mai barbare, de tortură fizică și psihică, aplicate deținuților din diferite închisori, reprezentative în acest sens fiind, în special, literatura fenomenului Pitești și memorialistica de detenție feminină. Din acest punct de vedere suntem îndreptățiți să recunoaștem apropierea cu naturalismul și să dedicăm un capitol acestui aspect.

Capitolul care încheie cercetările noastre, *Generația 2000*, este dedicat scriitorilor actuali, preocupându-ne atât de lirica, cât și de proza douămiistă. Pentru început am încercat să lămurim ceea ce se înțelege prin ”generația 2000”, deoarece în ultimul timp se vorbește tot mai mult de generația douămiistă. Ne întrebăm ce înseamnă generația douămiistă și în funcție de ce criterii încadrăm un scriitor ca fiind douămiist. În funcție de vârstă, de anul debutului său, de împărtășirea unui anumit program literar? Și dacă această încadrare ar fi posibilă, indiferent de criterii, generația douămiistă există? Dacă ea există, este o generație spontană sau inventată de edituri, de media, de critică? Mare parte dintre răspunsuri le găsim în dosarul numărul 3/2009 al

⁵ Florin Manolescu, *Literatura închisorilor* în „Luceafărul”, nr. 4 (52)/23 ianuarie 1991, p. 5.

revistei *Vatra*, intitulat *Bilanțul douămiismului*. Părerile emise sunt multiple, însă elocventă ni se pare concluzia Elenei Vlădăreanu: „indiferent dacă ne place or ba, însuși faptul că ne batem capul să răspundem acestor întrebări confirmă existența 2000-ismului.”⁶

Vorbind despre generația douămiistă, se apreciază că „indiferent de felul în care sunt numiți cei mai tineri dintre poeții care scriu astăzi, ei se constituie, în primul rând, ca o grupare cu o conștiință de sine absolut uluitoare, concretizată în controversatele manifeste poetice precum cel *utilitarist*, scris de Adrian Urmanov, cel *fracturist*, scris de Marius Ianuș și Dumitru Crudu, *număoftikismul* lui Mihail Vakulovski, *deprimismul* lui Gelu Vlașin.”⁷ Statutul tinerilor sau foarte tinerilor numiți, de criticii cu state vechi, „milenaști”, „mizerabiliști” sau, mai eficient, „douămiști”, nu poate fi stabilit deocamdată prea ușor, de vreme ce chiar și cei mai buni dintre ei pot oferi, încă, surpriza de a-și schimba registrul poetic sau, dimpotrivă, de a nu confirma un debut promițător; cum nu este exclusă nici apariția unor nume noi pe o piață de desfacere atât de generoasă astăzi, când edituri prestigioase, reviste sau oameni de cultură par a facilita publicarea unor nume cvasinecunoscute, subliniind permanent drept condiție unică valoarea doritorilor de faimă lirică pe deplin meritată.

Analizând creația douămiistă, am putea identifica unele trăsături definitorii ale poezilor douămiști. Astfel, ultima promoție poetică, cea care include, ar spune unii, debutanții de după 2000, se caracterizează printr-o *poetică a violenței*. O altă secțiune ar fi caracterizată de o necesitate a poeziei de a se întoarce spre înseși izvoarele experiențialului autentic, unde, bineînțeles, poetul douămiist ia act în primul rând de propria *sexualitate*, una netrucată, deci obligatoriu atavică. O altă categorie a poeziei douămiiste este cea închinată *răului de România, mizeriei unei țări și unei națiuni* întregi, „pe care tinerii poeți o resimt prin toți porii și o redau, prea puțin prin transfigurare, într-o parte substanțială a scriiturii lirice.”⁸

Studii de amploare despre poezia douămiistă sunt foarte puține pentru că ea este încă la început de drum. Lucrarea de față nu ar putea cuprinde întreaga creație lirică douămiistă, de aceea ne vom opri doar la câteva nume, considerate reprezentative pentru ilustrarea existenței naturalismului. Ne-am ales să propunem spre analiză volumele unor poeți precum: Claudiu

⁶ Elena Vlădăreanu, *La sfârșitul anilor '90 au început adevăratele mișcări artistice, coagulate, în România postdecembristă*, în „*Vatra*”, nr. 3/2009.

⁷ Emanuela Ilie, *Cântecele funerare pentru Europa în poezia douămiistă*, în *Distorsionări în comunicarea lingvistică, literară și etnofolclorică românească și contextul european*, vol. îngrijit de Luminița Botoșineanu, Elena Dănilă, Cecilia Holban, Ofelia Ichim-Iași : Alfa, 2009, pe www.philippide.ro.

⁸ Ibidem.

Komartin, Adrian Urmanov, Ștefan Manasia, Andrei Peniuc, Dan Sociu, Răzvan Țupa, Marius Ianuș, Elena Vlădăreanu, Ruxandra Novac, Miruna Vlada, Ofelia Prodan, Oana Cătălina Ninu, Domnica Drumea, Andra Rotaru, ordinea stabilită fiind pur aleatorie, întrucât contribuția fiecăruia este de o mare însemnătate pentru dezvoltarea noii generații.

Asemenea poeziei și chiar a criticii, și proza douămiistă stă sub semnul noutății. Nu cred că exagerăm dacă folosim termenul de revoluție. E vorba, indiferent de stil, de direcție, de tematică, de o încălcare și chiar de o negare a oricăror reguli impuse de canoanele literare clasice. Foarte puțini mai țin seama de ele. Iar cititorul obișnuit, pentru care poetul sau prozatorul nu mai reprezintă eul atotștiutor acceptă cu cea mai mare deschidere inovația, lărgindu-și orizontul de așteptare. Nu ne propunem o privire exhaustivă în adevăratul sens al cuvântului, fiindcă spațiul nu ne-ar permite, ci una mai degrabă sintetică asupra *Generației douămiiste*. Majoritatea tinerilor autori români conturează în volumele lor un univers care pe unii îi șochează, iar pe alții îi cucerește prin limbajul frust și fără perdea, prin relatarea unor povești cu drogați, nebuni și sinucigași, prin prezentarea camerelor de cămin ce aduc mai degrabă a speluncă, a garsonierelor ticsite cu „ciudați”, a barurilor de noapte cu dansatoare sado-masochiste, a alcoolizațiilor. Regăsim această lume în paginile cotidienele ori la buletinele de știri, care abundă în violență, trafic cu carne vie, droguri și sexualitate. Naturalismul prozei douămiiste e generat de faptul că scriitorul contemporan nu face altceva decât să se inspire din această realitate, scrierile lui reprezentând o oglindă a societății în care trăiește.

Acest subcapitol reține doar câțiva autori care, prin anumite teme și personaje ale volumelor sale, au confirmat că elementele naturaliste s-au prelungit până în zilele noastre. Intră în discuție nume precum Alexandru Vakulovski, Dumitru Crudu, Claudia Golea, Sorin Delaskela, Andrei Ruse, George Vasilievici, Lucian Dan Teodorovici, Dan Lungu, Ioana Baetica, Cecilia Ștefănescu, Ionuț Chiva, Adrian Șchiop.

Așa cum am specificat și la începutul demersului literar, lucrarea de față și-a propus lămurirea câtorva aspecte legate de înțelegerea conceptului de naturalism, momentul apariției lui, manifestarea sa în diferitele literaturi, receptarea sa critică în plan universal și național și, poate cel mai important, ipostazele lui în literatura română, de la primele manifestări și până în prezent. Folosindu-ne de informațiile criticilor literari preocupați de acest fenomen, am reușit să ne clarificăm nedumeririle pe care le aveam la începutul lucrării. Elementul inovator constă în

recunoașterea elementului naturalist în zone nemadiscutate de nimeni sau doar întâmplător amintite.

Majoritatea discuțiilor anterioare au fost pe marginea unor scriitori precum Carol Ardeleanu, Bogdan Petriceicu Hasdeu, B.Șt. Delavrancea, I.L. Caragiale, L. Rebreanu, Gib Mihăescu, Hortensia Papadat-Bengescu, G.M. Zamfirescu, Arghezi ori scriitori de al doilea rang, precum C. Mille, V. Demetrius, I. Peltz, Dan Petrașincu și mulți alții.

Puțini sunt cei care au remarcat că naturalismul cunoaște o posterioritate prelungită până în anii contemporaneității, când prozatori ca Marin Preda, Zaharia Stancu, Eugen Barbu, Dumitru Radu Popescu, Matei Vișniec, Radu Aldulescu au trecut și prin spațiul experimentelor naturaliste în ordinea viziunii, a tratării tipologiilor sau a scriiturii.

Scopul nostru a fost să arătăm că influența naturalismului se face simțită până în zilele noastre, în creațiile lirice și în proză ale generației douămiiste. Prezența elementului naturalist în literatura douămiistă poate fi justificată prin predilecția autorilor acestei perioade pentru ceea ce Paul Cernat⁹ numește „realitate“ fără fard: furia, mizeria, vulgaritatea și grosolănia existențială a tinerilor debusolați, dezamăgiți, fără speranță și viitor din România tranziției. Voma psihică, alienare „deprimistă“ și visceralitate ca protest, refugiu în sex, alcool, violență și droguri, angajare biografică și socială. Traume, deliruri, viziuni apocaliptice de coșmar psihedelic, deriziune integrală și deziluzionare radicală, întoarceri ale refulatului, revolte oedipiene, plebeizare și vulgarizare ostentativă. Atitudine directă, pragmatică, antisentimentală, uneori brutal-epileptoidă.

Cuvinte cheie: naturalism, elemente naturaliste, naturalismul în literatura română, ipostaze ale naturalismului, naturalism în literatura douămiistă.

⁹ Paul Cernat, *(E)scatologii milenariste*, în „Observator cultural”, nr. 28/21-27 septembrie 2006, pe www.observatorcultural.ro.

Bibliografie

Bibliografia operei

1. Aderca, Felix, *Domnișoara din str. Neptun*, Editura Minerva, București, 1982
2. Aldulescu, Radu, *Amantul Colivăresei*, Editura Cartea Românească, București, 2006
3. Aldulescu, Radu, *Ana Maria și îngerii*, Editura Cartea Românească, București, 2010
4. Aldulescu, Radu, *Istoria eroilor unui ținut de verdeață și răcoare*, Ediția a II-a, Editura Cartea Românească, București, 2007
5. Aldulescu, Radu, *Îngerul încălecat*, Editura Cartea Românească, București, 2011
6. Aldulescu, Radu, *Mirii nemuririi*, Editura Cartea Românească, București, 2006
7. Aldulescu, Radu, *Proorocii Ierusalimului*, prefață de Mihai Zamfir, Editura Corint, București, 2006
8. Aldulescu, Radu, *Sonată pentru acordeon*, Editura Albatros, București, 1993
9. Ardeleanu, Carol, *Casa cu fete*, Editura Porto-Franco, Galați 1991
10. Ardeleanu, Carol, *Diplomatul, tăbăcarul și actrița*, Ediție îngrijită și prefață de Henri Zalis, Editura Minerva, București, 1972
11. Ardeleanu, Carol, *Viermii pământului*, Editura Adevărul, București, 1933
12. Arghezi, Tudor, *Cimitirul Buna-Vestire*, Editura Jurnalul Național, București, 2011
13. Arghezi, Tudor, *Flori de mucigai*, Editura Cultura Națională, București, 1931
14. Arghezi, Tudor, *Icoane de lemn*, Editura Națională, București, 1930
15. Bacu, Dumitru, *Pitești – Centru de reeducare studențească*, Prefață de preot Gheorghe Calciu, Editura Atlantida, București, 1991
16. Baetica, Ioana, *Fișă de înregistrare*, Editura Polirom, Iași, 2006
17. Barbu, Eugen, *Groapa*, Editura pentru Literatură, București, 1966
18. Barbu, Eugen, *Nuvele*, postfață și aprecieri critice selectate de Elisabeta Lăsconi, curriculum vitae de Aureliu Goci, Editura Gramar, București, 2002
19. Bordeianu, Dumitru, *Mărturisiri din mlaștina disperării, (cele văzute, trăite și suferite la Pitești și Gherla)*, Volumul I: *Pitești*, Volumul II: *Gherla*, Ediția a II-a îngrijită de prof. Marcel Petrișor, Editura Gama, București, 1995

20. Caragiale Ion Luca, *Momente (momente, schițe, amintiri)*, Ediție și studiu introductiv de Ion Vartic, Notă asupra ediției de Mariana Vartic, Biblioteca Apostrof, Cluj, 1997
21. Caragiale, I.L., *Nuvele, Povestiri*, Editura Agora, 2006
22. Călugăru, Ion, *Paradisul statistic*, Ediție, prefață și note de Cornelia Ștefănescu, Editura Minerva, București, 1971
23. Chiva, Ionuț, *69*, Editura Polirom, Iași, 2004
24. Constante, Lena, *Evadarea tăcută. 3000 de zile singură în închisorile din România*, Editura Humanitas, București, 1992
25. Crudu, Dumitru, *Crimă sângeroasă în stațiunea violetelor*, Editura Arc, Chișinău, 2001
26. Crudu, Dumitru, *Măcel în Georgia*, Editura Polirom, Iași, 2008
27. Crudu, Dumitru, *Oameni ai nimănui*, Editura Cartier, Chișinău, 2007
28. Dan, Pavel, *Schițe și nuvele*, Editura Minerva, București, 1985
29. Delaskela, Sorin, *Abisex*, Editura Brumar, Timișoara, 2007
30. Delaskela, Sorin, *Noaptea pisicilor lungi*, Editura Brumar, Timișoara, 2010
31. Delavrancea, Barbu Ștefănescu, *Nuvele și povestiri*, Editura Gramar, București, 2008
32. Delavrancea, Ștefănescu Barbu, *Nuvele*, Editura Prietenul Cărții, București, 1998
33. Demetriescu, Anghel, *Opere*, Editura Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, București, 1937
34. Demetrius, Vasile, *Vagabondul, Nuvele*, Editura Literară a Casei Școalelor, București, 1922
35. Demetrius, Vasile, *Tinerețea Casandrei*, Editura „Universala” Alcaya & Co., București, 1913
36. Dessila, Octav, *Turbă*, Editura Cartea Românească, București, 1936
37. Drumea, Domnica, *Crize*, Editura Vinealca, București, 2003
38. Drumea, Domnica, *Not for sale*, Editura Cartea Românească, București, 2009
39. Georgescu, Adriana, *La început a fost sfârșitul*, Editura Fundația Culturală Memoria, București, 1999
40. Gheorghiuță, Viorel, *ET EGO. Sărata. Pitești-Gherla-Aiud. Scurtă istorie a devenirii mele*, Editura Marineasa, Timișoara, 1994
41. Golea, Claudia, *Flower-Power Tantra*, Editura Pandora M, București, 2007

42. Golea, Claudia, *Planeta Tokyo*, Editura Nemira, București, 1998
43. Golea, Claudia, *Tokyo by night*, Editura Nemira, București, 2000
44. Golea, Claudia, *Tokyo by Night, Planeta Tokyo 2*, Editura Polirom, Iași, 2005
45. Golea, Claudia, *Vară în Siam*, Editura Polirom, București, 2004
46. Goma, Paul, *Gherla-Lătești*, Editura Curtea Veche, București, 2008
47. Goma, Paul, *Patimile după Pitești*, Ediția a patra, 2004, Editura Cartea Românească, București, 1990
48. Ianuș, Marius, *Manifest anarhist și alte fracturi*, Editura Vinea, București, Colecția Debut, 2000
49. Ierunca, Virgil, *Fenomenul Pitești*, Editura Humanitas, Ediția a II-a, București, 1991
50. Ionescu, Aristide, *Dacă vine ora „H”, pe cine putem conta? – File de jurnal*, Editura Gordian, Timișoara, 1998
51. Istrati, Panait, *Chira Chiralina*, Editura Gramar, București, 2006
52. Komartin, Claudiu, *Cercul domestic*, Editura Cartea Românească, București, 2005
53. Komartin, Claudiu, *Păpușarul și alte insomnii*, Postfață de Octavian Soviany, Editura Vinea, București, 2003
54. Komartin, Claudiu, *Un anotimp în Berceni*, Editura Cartier, Chișinău, 2009
55. Lungu, Dan, *Cheta la flegmă*, Editura OuTopos, Colecția „Noua Literatură”, Iași, 1999
56. Lungu, Dan, *Raiul găinilor. Fals roman de zvonuri și mistere*, Ediția a II-a, Prefață de Mircea Iorgulescu, Editura Polirom, București, 2010
57. Manasia, Ștefan, *Amazonul*, Editura Vinea, București/Cluj, 2005
58. Manasia, Ștefan, *Cartea micilor invazii*, Editura Cartea Românească, București, 2008
59. Măgirescu, Eugen, *Moara dracilor. Amintiri din închisoarea de la Pitești*, text stabilit de Remus Radina, Editura Fronde, Alba-Iulia' Paris, 1994
60. Mihăescu, Gib, *Nuvele*, Antologie și prefață de Nicolae Balotă, Editura Tineretului, București, 1969
61. Mihăescu, Gib, *Opere*, Ediție îngrijită, studiu introductiv, cronologie, note, comentarii și variante de Alexandru Andriescu, Editura Academia Română: Fundația Națională pentru Știință și artă, București, 2008

62. Muntean, Ioan, *La pas prin reeducările de la Pitești, Gherla și Aiud*, București, Editura Majadahonda, 1997
63. Negruzzi, Costache, *Alexandru Lăpușneanul*, Ediția a II-a, Editura Hyperion, Craiova, 2008
64. Ninu, Oana Cătălina, *Mandala*, Editura Vinea, București, 2005
65. Novac, Ruxandra, *ecografitti. poeme pedagogice. steaguri pe turnuri*, Editura Vinea, București, 2003
66. Oțel Petrescu, Aspazia, *Strigat-am către tine, Doamne!*, Editura Fundația Culturală Buna Vestire, București, 2000
67. Papadat-Bengescu, Hortensia, *Ciclul Hallipa*, Editura 100+1 Gramar, București, 2001-2002
68. Papadat-Bengescu, Hortensia, *Concert din muzică de Bach*, Editura Gramar, 2006
69. Papadat-Bengescu, Hortensia, *Fecioarele despletite*, Editura Gramar, București, 1994
70. Papadat-Bengescu, Hortensia, *Opere*, Vol. IV, Antologie și note de Eugenia Tudor-Anton, Text stabilit de Viviana Șerbănescu, Colecția *Scriitori români*, Editura Minerva, București, 1981
71. Papadat-Bengescu, Hortensia, *Rădăcini*, Ediție îngrijită, prefață, curriculum vitae, bibliografia de Dimitrie Stamatiadi, Editura 100+1 Gramar, București, 2000
72. Paven, Justin, *Dumnezeul meu, de ce m-ai părăsit? Reeducări – Camera 4 Spital Pitești și trei sonete închinare autorului de Mihai Rădulescu*, București, Editura Ramida în colaborare cu Editura Majadahonda, 1996
73. Peltz, Isac, *Calea Văcărești*, Editura 100+1 Gramar, București, 1997
74. Peltz, Isac, *Foc în hanul cu tei*, Editura Hasefer, București, 1995
75. Peniuc, Andrei, *Mic manual de terorism*, Editura Ziua, Colecția Literatură și artă, București, 2002
76. Peniuc, Andrei, *Un animal mic*, Editura Pontica, Colecția Euridice, Constanța, 2002
77. Petrașincu, Dan, *Monstrul: copilăria cu umbre*, Ediția a 4-a, Editura Tehnică, București, 1994
78. Petrescu, Cezar, *Aurul negru*, Editura Eminescu, București, 1988

79. Petrescu, Cezar, *Întunecare*, Studiu introductiv de Mihai Gafița, vol. I., Editura Tineretului, București, 1969
80. Popescu, Dumitru Radu, *Cei doi din dreptul Țebeii sau Cu fața la pădure*, Editura Dacia, Cluj, 1973
81. Popescu, Dumitru Radu, *Dor*, Editura Dacia, Cluj, 1966
82. Popescu, Dumitru Radu, *Duios Anastasia trecea*, Ediția a II-a, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001
83. Popescu, Dumitru Radu, *F*, Editura Tineretului, București, 1969
84. Popescu, Dumitru Radu, *Fuga*, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1957
85. Popescu, Dumitru Radu, *O bere pentru calul meu*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1974
86. Popescu, Dumitru Radu, *Orașul îngerilor*, Editura Cartea Românească, București, 1985
87. Popescu, Dumitru Radu, *Ploaie albă*, în volumul *Dor*, Editura Dacia, Cluj, 1966
88. Popescu, Dumitru Radu, *Vânătoarea regală*, Editura Eminescu, București, 1973
89. Preda, Marin, *Scieri de tinerețe*, Ediție, Studiu introductiv și note de Ion Cristoiu, Editura Minerva, București, 1987
90. Prodan, Ofelia, *În trei zile lumea va fi devorată*, Editura Paralela 45, Pitești, 2010
91. Prodan, Ofelia, *Ruleta cu nebun*, Editura Vinea, București, 2008
92. Rebreanu, Liviu, *Adam și Eva*, Editura Prietenii Cărții, București, 2002
93. Rebreanu, Liviu, *Ciuleandra*, Editura Liviu Rebreanu, București, 2004
94. Rebreanu, Liviu, *Ion*, Editura Gramar, 2008
95. Rebreanu, Liviu, *Pădurea spânzuraților*, Editura Universitară, București, 2007
96. Rebreanu, Liviu, *Răscoala*, Editura Universitară, București, 2007
97. Rotaru, Andra, *Într-un pat sub cearșaful alb*, Editura Vinea, București, 2005
98. Ruse, Andrei, *Soni*, Editura Tritonic, București, 2009
99. Sadoveanu, Mihail, *Dureri înăbușite*, Editura Eminescu, București, 1974
100. Sadoveanu, Mihail, *Însemnările lui Neculai Manea; Locul unde nu s-a întâmplat nimic*, Editura pentru Literatură, București, 1961
101. Sadoveanu, Mihail, *Opere*, vol. I. Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1954

102. Sadoveanu, Mihail, *Opere*, vol.III., Editura Minerva, București, 1986
103. Slavici, Ioan, *Moara cu noroc*, Prefață de Pompiliu Marcea, Editura Ion Creangă, București, 1981
104. Sociu, Dan, *Cântece eXcesive*, Editura Cartea Românească, 2005
105. Sorbul, Mihail, *Patima roșie*, Ediție prefațată de Ada Popovici ; adnotată de Alexandrina Ioniță, Editura Demiurg, Iași, 2007
106. Sorbul, Mihail, *Teatru*, E.P.L., București, 1963
107. Stancu, Zaharia, *Șatra*, Editura pentru literatură, București, 1968
108. Stancu, Zaharia, *Desculț*, Ediția a 16-a, Editura Cartea Românească, București, 1979.
109. Șchiop, Adrian, *Zero grade Kelvin*, Editura Polirom, Iași, 2009
110. Ștefănescu, Cecilia, *Legături bolnăvicioase*, Editura Polirom, Iași, 2006
111. Teodorovici, Lucian Dan, *Cu puțin timp înaintea coborârii extratereștrilor printre noi*, Editura Polirom, Iași, 2005
112. Teodorovici, Lucian Dan, *Matei Brunul*, Editura Polirom, București, 2011
113. Tudoran, Radu, *Flăcări*, Editura Tineretului, București, 1958
114. Țupa, Răzvan, *Fetiș. o carte a plăcerii*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Vinea, București, 2003
115. Urmanov, Adrian, *Cărnurile cannonice*, Editura Pontica, Constanța, 2001
116. Urmanov, Adrian, *Schelet*, Editura Pontica, Constanța, 2004
117. Urmanov, Adrian, *Sushi (volumul unei secte)*, Editura Brumar, Timișoara, 2007
118. Vakulovski, Alexandru, *157 de trepte spre iad sau Salvați-mă la Roșia Montană*, Editura Cartier, Chișinău, 2010
119. Vakulovski, Alexandru, *Bong*, Editura Polirom, Iași, 2007
120. Vakulovski, Alexandru, *Letopizdeț. Cactuși albi pentru iubita mea*, Editura IDEA Design & Print, 2004
121. Vakulovski, Alexandru, *Pizdeț*, Editura Aula, Colecția „Frontiera”, Brașov, 2002
122. Vasilievici, George, *Yoyo*, Editura Tomis, Constanța, 2008
123. Vișniec, Matei, *Caii la fereastră, Ultimul Godot (teatru)*, Editura Aula, Brașov, 2001

124. Vișniec, Matei, *Frumoasa călătorie a urșilor panda povestită de un saxofonist care avea o iubită la Frankfurt, Femeia-țintă și cei zece amanți* (teatru), Editura Paralela 45, Pitești, 2009
125. Vișniec, Matei, *Groapa din tavan* (teatru), Editura Cartea Românească, București, 2007
126. Vișniec, Matei, *Istoria comunismului povestită pentru bolnavii mintal* (teatru), Editura Paralela 45, Pitești, 2007
127. Vișniec, Matei, *La noapte va ninge*, Editura Albatros, București, 1980
128. Vișniec, Matei, *Omul cu o singură aripă* (teatru), Editura Paralela 45, Pitești, 2006
129. Vișniec, Matei, *Omul-pubelă sau Teatru descompus* (teatru), Editura Cartea Românească, Ediția a 2-a revăzută, București, 2006
130. Vișniec, Matei, *Păianjenul în rană* (teatru), Editura Cartea Românească, Ediția a 2-a, București, 2007
131. Vișniec, Matei, *Teatru descompus și Despre sexul femeii-câmp de luptă în războiul din Bosnia* (teatru), Editura Cartea Românească, București 1998
132. Vișniec, Matei, *Teatru*, Editura Cartea Românească, Ediția a II-a, București, 2007
133. Vlada, Miruna, *Poemextrauterine*, Editura Paralela 45, Pitești, 2004
134. Vlădăreanu, Elena, *europa. zece cântece funerare*, Editura Cartea Românească, 2005
135. Vlădăreanu, Elena, *Fisuri*, Editura Pontica, Constanța, 2003
136. Vlădăreanu, Elena, *Pagini*, Editura Timpul, Iași, 2002
137. Voinea, Octavian, *Masacrarea studențimii române în închisorile de la Aiud, Gherla și Pitești*, mărturii redactate de Gheorghe Andreica, Editura Majadahonda, București, 1996
138. Zamfirescu, Duiliu, *Opere, vol. 2: Romanul Comăneștilor*, Editura Minerva, București, 1970
139. Zamfirescu, G. M., *Bariera*, Editura Forum, București, 1946
140. Zamfirescu, G. M., *Cântecul destinelor*, Editura „Națională-Ciomei”, București, 1938
141. Zamfirescu, G. M., *Domnișoara Nastasia și alte piese*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1989
142. Zamfirescu, G. M., *Madona cu trandafiri*, Editura Európa, Budapest, 1991
143. Zamfirescu, G.M., *Maidanul cu dragoste*, Jurnalul Național, București, 2009
144. Zamfirescu, G.M., *Sfânta mare nerușinare*, Ediție îngrijită, prefață și bibliografie de Valeriu Râpeanu, Editura 100+1 Gramar, București, 1998

145. Zola, Émile *La Fortune des Rougons*, Charpentier & Cie, Paris, 1875
146. Zola, Émile *Thérèse Raquin*, Paris, Livre de Poche, 1997
147. Zola, Émile, *Le roman experimental*, Charpentier, Paris, 1890

Bibliografie critică

În volume

1. Adam, A., Lerminier, G., Morot-Sir, E., *Larousse*, Paris, 1972
2. Biriș, Gabriela, *Pentru un model semantic-cognitiv al poeziei douămiiste*, în *Annales Universitatis Apulensis psihologica*, Alba-Iulia, 2009
3. Boldea, Iulian, *Teme și variațiuni*, Editura Euro Press, București, 2008
4. Botez, Octav, *Naturalismul în opera lui Delavrancea*, Tiparul universitar, București, 1936
5. Brăescu, Ion, *Émile Zola*, Editura Albatros, București, 1982
6. Călinescu, George, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Ediție și prefață de Al. Piru, Editura Minerva, București, 1988
7. Călinescu, George, *Romanul experimental*, în *Scriitori străini*, E.L.U, București, 1967
8. Cesereanu, Ruxandra, *Reeducarea prin tortură a studenților din închisoarea Pitești (1949-1952)*, pe www.comunism.ro.
9. Chevrel, Yves, *Le naturalisme dans les littératures de langues européennes*, Nantes, 1983
10. Chevrel, Yves, *Le naturalisme en question*, Presse de l'Université de Paris-Sorbone, Paris, 1986
11. Chinezu, Ion, *Pagini de critică*, E.P.L., București, 1969
12. Ciopraga, Constantin, *Mihail Sadoveanu*, Editura Tineretului, București, 1966
13. Cistelecan, Al., *Aide-Mémoire*, Editura Aula, Brașov, 2007
14. Cistelecan, Al., în *Daniel D. Marin – Poezia antiutopică. O antologie a douămiismului poetic*, Editura Paralela 45, Pitești, 2010.

15. Constantinescu, Pompiliu, *Opere și autori*, Editura Ancora-Benvenisti, București, 1928
16. Constantinescu, Pompiliu, *Scrieri alese*, E.S.P.L.A., București, 1957
17. Cristea, Valeriu, *Domeniul criticii*, Editura Cartea Românească, București, 1975
18. Crohmălniceanu, Ovid S., *Literatura română între cele două războaie mondiale*, Editura pentru literatură, București, 1967
19. Demetrescu, Traian, *Opere alese*, Editura pentru literatură și artă, București, 1951
20. *Dicționarul Scriitorilor Români (A-C)*, Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, Editura Fundației Culturale Române, 1995
21. Dimisianu, Gabriel, *Prozatori de azi*, Editura Cartea Românească, București, 1970
22. Djuvara, Alexandru G., *Idealism și naturalism*, Tipografia „Romanul”, Carol Göbl, București, 1883
23. Dobrogeanu Gherea, Constantin, *Studii critice*, Ediție îngrijită de George Ivașcu, Editura Tineretului, București, 1968
24. Dumitrescu-Buşulenga, Zoe, *Valori și echivalențe umanistice*, Excurs critic și comparatist, Editura Eminescu, București, 1973
25. Elvin, B., *Modernitatea clasicului I.L. Caragiale*, E.P.L., București, 1967
26. Ferruccio, Ulivi, *La letteratura verista*, Edizioni Eri, Torino, 1972
27. George, Alexandru, *La sfârșitul lecturii*, III, editura Cartea Românească, București, 1980
28. Holban, Ioan, *Profiluri epice contemporane*, Editura Cartea Românească, București, 1987
29. Ilie, Emanuela, *Cântecul funerar pentru Europa în poezia douămiistă*, în *Distorsionări în comunicarea lingvistică, literară și etnofolclorică românească și contextul european*, vol. îngrijit de Luminița Botoșineanu, Elena Dănilă, Cecilia Holban, Ofelia Ichim, Editura Alfa, Iași, 2009
30. Ion, Negoïtescu, *Însemnări critice*, Editura Dacia, Cluj, 1970
31. Ionescu, Eugen, *Tudor Arghezi*, în *Nu*, Editura Vremea, București, 1934
32. Iorga, Nicolae, *Istoria literaturii românești contemporane*, Editura Adevărul, București, 1934
33. Iosifescu Silvian, *Dimensiuni caragialiene*, București, Editura Eminescu, 1972

34. Jighirgiu, Octavian, *Matei Vișniec sau problematica omului contemporan* (teză de doctorat), Universitatea de Arte „George Enescu”, Facultatea de Compoziție, Muzicologie, Pedagogie Muzicală și Teatru, Departamentul Teatru, Iași, 2008
35. Lăcătușu, Dumitru; Mureșan, Alin (editori), *Casa terorii. Documente privind penitenciarul Pitești (1947-1977)*, Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului în România, Editura Polirom, București, 2009
36. Lovinescu, Eugen, *Figuri ardelene*, Editura Libr. Diecezane, Arad, 1925
37. Lovinescu, Eugen, *Istoria civilizației române moderne*, Editura Minerva, București, 1992
38. Lovinescu, Eugen, *Istoria literaturii române contemporane*, vol. II, Editura Minerva, București, 1973
39. Lovinescu, Eugen, *Istoria literaturii române*, Editura Minerva, București, 1981
40. Manolescu, Nicolae, *Arca lui Noe*, vol.I, Editura Minerva, București, 1980
41. Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, Editura Paralela 45, Pitești, 2008
42. Marcea Pompiliu, *Ioan Slavici*, ediția a II-a, revăzută și completată, Editura pentru Literatură, București, 1978
43. Marino, Adrian, *Opera lui Alexandru Macedonski*, Editura pentru literatură, 1967
44. Mănăilă, Anca Maria, *Universul concentraționar în literatura română. Discursul memorialistic* (teză de doctorat), Facultatea de Științe și Litere, Universitatea “Petru Maior”, Târgu-Mureș, 2011
45. Mehring Franz, *Pagini despre literatura germană*, Editura Univers, București, 1972
46. Micu, Dumitru, *Scurtă istorie a literaturii române II, Perioada interbelică. Perioada contemporană*, Editura Iriana, București, 1995
47. Micu, Dumitru; Manolescu, Nicolae, *Literatura română de azi. 1944-1964, Poezia, proza, dramaturgia*, Editura Tineretului, București, 1965
48. Mihăilescu, Florin, *Introducere în opera Hortensiei Papadat-Bengescu*, Editura Minerva, București, 1973
49. Mincu, Marin, *Generația 2000, Antologie*, Editura Pontica, Cenaclul Euridice, Constanța, 2004

50. Mincu, Ștefania, *Douămiismul poetic românesc. Despre starea poeziei II*, Editura Pontica, Constanța, 2007
51. Munteano, Basil, *Littérature roumaine*, Editions du Sagittaire, Paris, 1938
52. Muthu, Mircea, *Liviu Rebreanu sau paradoxul organicului*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1998
53. Negoîtescu Ion, *Însemnări critice*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1970
54. Nicolau, Felix, *Anticanonice. Cronici stesate*, Editura Tritonic, București, 2009
55. Papu, Edgar, *Din luminile veacului*, E.P.L., București, 1968
56. Păcurariu, Dimitrie, *Curente literare românești și context european*, Editura Victor, București, 1998
57. Perpessicius, *Mențiuni critice*, Editura Fundației, București, 1936
58. Petrescu, Camil, *Opinii și atitudini critice*, E.P.L. București, 1962
59. Petrescu, Ioana Em., *Configurații*, Ediția a II-a, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2002
60. Piru, Al., *Istoria literaturii române de la început până azi*, Editura Univers, București, 1981
61. Piru, Al., *Liviu Rebreanu*, Editura Tineretului, București, 1965
62. Piru, Al., *Panorama deceniului literar românesc, 1940-1950*, E.P.L., București, 1968
63. Popa (Stancu), Cătălina-Diana, *Matei Vișniec. Dincolo de absurd* (teză de doctorat), Universitatea „Dunărea de Jos”, Facultatea de Litere, Galați, 2011
64. Popa Mircea, *Ioan Slavici, în Scriitori români*. Mic dicționar, coordonare și revizie științifică Mircea Zăciu, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978
65. Popa, Ionel, *Recitiri din literatura română*, Mediaș, 2010, pe www.pro-saeculul.ro.
66. Popescu, Corina, *Verismul italian și literatura română (Teatrul Italian în România:1871-1911)*, Editura Universității din București, București, 2003
67. Ralea, Mihai, *Scrieri din trecut în literatură*, vol. I., E.S.P.L.A.. București, 1957
68. *Raport final*, Comisia pentru analiza dictaturii comuniste din România, București, 2006, pe www.presidency.ro.
69. Rădulescu, Mihai, *Istoria literaturii de detenție la români (I)*, pe www.literaturadedetentie.ro.

70. Râpeanu, Valeriu , *G.M. Zamfirescu*, E.S.P.L.A., București, 1958
71. Roznoveanu, Mirela, *Dumitru Radu Popescu*, Editura Albatros, București, 1981
72. Săndulescu, Alexandru, *Introducere în opera lui Liviu Rebreanu*, Editura Minerva, București, 1976
73. Sârbu, Georgiana, *Istoria periferiei: mahalaua în romanul românesc de la G.M. Zamfirescu la Radu Aldulescu*, Editura Cartea Românească, București, 2009
74. Sever, Alexandru, *August Strindberg. Ideile unui dramaturg*, în *Eseuri critice*, Cartea Românească, București, 1982
75. Simion, Eugen, *Scriitori români de azi, I*, Editura Cartea Românească, București, 1974
76. Streinu, Vladimir, *Literatura română contemporană*, Antologie, Editura Dacia, București, 1942
77. Streinu, Vladimir, *Pagini de critică literară*, E.P.L., București, 1968
78. Șchiopu, Michaela, *Naturalismo e verismo*, II, Catania, 1988
79. Ștefan, Rodica, *Naturalism românesc*, Editura Niculescu, București, 2005
80. Ștefănescu, Alex., *Prim-plan (35 de profiluri de scriitori români contemporani, dispuse în ordine cronologică)*, Editura Eminescu, București, 1987
81. Ștefănescu, Cornelia, *Momente ale romanului*, Editura Eminescu, București, 1973
82. Șuluțiu, Octav, *Pe margine de cărți*, Editura Miron Neagu, Sighișoara, 1938
83. Tașcu, Valentin, *Dincoace și dincolo de „F”*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1981
84. Torouțiu, Ilie E., *Studii și documente literare*, Tipografia „Bucovina”, București, 1931-1946
85. Vianu, Tudor, *Arta prozatorilor români*, Editura Contemporană, București, 1941
86. Vianu, Tudor, *Studii de literatură română*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1965
87. Vianu, Tudor, *Studii și portrete literare*, Editura Ramuri, Craiova, 1938
88. Vitner, Ion, *Prozatorii contemporani*, E.P.L., București, 1961
89. Vlădescu Lupu, Andreea, *D.R. Popescu*, Antologie, prefață, notă asupra ediției, cronologie și bibliografie de Andreea Vlădescu Lupu, Editura Eminescu, București, 1987
90. Zalis, Henri, *Estetica imperfecției. Contribuții la studiul naturalismului românesc*, Editura Facla, Timișoara, 1979

91. Zalis, Henri, *Naturalismul în literatura română. Contribuții bibliografice*, Lucrare realizată de Dr. Henri Zalis, Biblioteca Centrală Universitară, București, 1983
92. Zalis, Henri, *Sub semnul realului. Eseu despre naturalismul european*, Editura Enciclopedică Română, București, 1974
93. Zamfirescu, Ion, *Panorama dramaturgiei universale*, Editura enciclopedică română, București, 1973
94. Zarifopol, Paul, *Pentru arta literară*, vol.I. , Editura Minerva, București, 1971
95. Zola, Émile, *Œuvres complètes*, X, Cercle du Livre Précieux, Paris, 1968

În periodice

1. Axinte, Adrian, *Adrian Urmanov & Poemul utilitar*, în „Timpul”, nr. 9/septembrie 2005
2. Axinte, Șerban, *Cine este marionetistul?*, în „Observator cultural”, nr. 340/27 octombrie-2 noiembrie 2011, pe www.observatorcultural.ro.
3. Balotă, Nicolae, *Pavel Dan*, în „Lucașfăruș”, nr. 10/6 martie, 1971
4. Batto, Iosefina, *Un permanent dizident: Paul Goma*, în „Echinox”, nr. 1-2-3/1998
5. Bădicioiu, Alexandra, *Experiența femeilor în infernul concentraționar din România și URSS: Lena Constante, Adriana Georgescu, Anița Nandriș-Cudla, Elizabeta Rizea*, pe www.comunism.ro.
6. Bodiu Andrei, *Normalitatea libertății*, în „Vatra”, nr. 3/2009
7. Boghici, Cezar, *Dedal nu părăsește Creta*, în „Apostrof”, anul XXII, 2011, nr. 11(258), pe www.revista-apostrof.ro.
8. Boldea, Iulian, *O coborâre în infern*, în „Vatra”, anul XXVII, nr. 4(313)/aprilie 1997
9. Boldea, Iulian, *Reziduuri și reveniri*, în „Apostrof”, anul XVIII, nr. 6(205)/2007, pe www.revista-apostrof.ro.
10. Boldea, Iulian, *Textul salvator*, în „Vatra”, anul XXII, nr. 5(255)/mai 1992
11. Borza, Cosmin, *Lucian Dan Teodorovici, Matei Brunul*, publicat în 27 octombrie 2011, pe www.cultura.ro.

12. Brumaru, A.I., *Istoria și romanul*, în „Astra”, nr. 5(176)/mai 1986
13. Burța-Cernat, Bianca, *Nu sunt încă sigură că generația 2000 există*, în „Vatra”, nr. 3/2009
14. Călinescu, G., *Clasicism-naturalism*, în „Adevărul literar și artistic”, 19, nr. 927/14 octombrie 1939
15. Cernat Paul, *(E)scatologii milenariste*, în „Observator cultural”, nr. 28/21-27 septembrie 2006, pe www.observatorcultural.ro.
16. Cernat, Paul, *Crima sângeroasă din Stațiunea Violetelor* de Dumitru Crudu, în „Observator cultural”, nr. 57/27 martie 2001, pe www.observatorcultural.ro.
17. Cernat, Paul, *Douămiismul la ora (auto)antologării*, în „Observator cultural”, nr. 536/august 2010, pe www.observatorcultural.ro.
18. Cernat, Paul, *Poemextrauterine: La umbra XXX-ului în floare*, în „9AM”, din 6 octombrie 2005, pe www.9am.ro.
19. Cernat, Paul, *Romanul proletar al anilor '80*, în revista „Observator cultural”, nr. 419/aprilie 2008, pe www.observatorcultural.ro.
20. Chiper, Grigore, *Simplitatea în vogă (Claudiu Komartin, Un anotimp în Berceni)*, în „Contrafort”, nr. 3-4 (173-174)/martie-aprilie 2009, pe <http://www.contrafort.md>
21. Chivu, Marius, *Erotism de atmosferă*, în „România culturală”, nr. 39/5-11 octombrie 2005, pe www.romaniaculturala.ro.
22. Chivu, Marius, *Gagica literară... și artista mecanomorfă*, în „România literară”, nr. 24/16 iunie 2004, pe www.romlit.ro.
23. Chivu, Marius, *Roman contrafăcut*, în „România literară”, nr. 6/2004, pe www.romlit.ro.
24. Chivu, Marius, *Salvați-mă la Roșia Montană*, în „Dilema Veche”, nr. 354/14-20 aprilie 2011, pe www.dilemaveche.ro.
25. Cioculescu, Șerban, *Aspecte epice contemporane*, în „Revista fundațiilor”, 2, nr. 1/ianuarie 1935
26. Ciorbă, Tiberiu, *Literatura mărturisirilor: punerea în criză-punerea în abis*, în „Familia”, seria V, anul 27(127), nr. 10(314)/octombrie 1991
27. Cistelean, Al., *Decalogul ocnașului*, în „Vatra”, anul XXII, nr. 1(250)/ianuarie 1992
28. Cistelean, Al., interviu postat de Ion Mihai Ionescu, în 1 martie 2011, pe <http://reteauliterara.ning.com>.

29. Cistelecan, Al., *Note de margine*, în „Vatra”, nr. 3/2009
30. Cistelecan, Al., *Romanul infernului*, în „Vatra”, anul XXI, nr. 242/mai 1991
31. Cistelecan, Al., *Ușa și mentalitatea*, în „Vatra”, anul XXII, nr. 5(255)/mai 1992
32. Columbeanu, Mihnea, *Scene din moartea lui Meyerhold, în Richard al III-lea se interzice*, în „LiterNet. Ro”, din noiembrie 2006, pe www.agenndalinternet.ro.
33. Coman, Teodora, *Miruna Vlada, Pauza dintre vene*, pe www.insemnaridinsubteran.com., din 22 decembrie 2009
34. Constantinescu, Pompiliu, *Carol Ardeleanu, Pescarii*, în „Vreamea”, 2, nr. 345/29 aprilie 1934
35. Cordoș, Sanda, *Generația 2000 există*, în „Vatra”, nr. 3/2009
36. Coșoveanu, Gabriel, *Blestemați și mântuiți*, în „România literară”, nr. 51-52/ decembrie 2011, pe www.romlit.ro.
37. Couette, Grégoire, *Matei Vișniec: Despre sexul femeii – câmp de luptă în războiul din Bosnia*, pe www.editorialinternet.ro.
38. Crețu, Bogdan, *Cronică la Mirii nemuririi, de Radu Aldulescu*, pe blogul „Pana mea”, din 27 iunie/ 2007, pe <http://pm.ablog.ro>.
39. Crețu, Bogdan, *Drama banalității*, în „Contrafort”, nr. 9(143)/septembrie 2006
40. Crețu, Bogdan, *Fracturismul cosmetizat*, în „Observator cultural”, nr. 598/28.10.2011, pe www.observatorcultural.ro.
41. Crețu, Bogdan, *Grotescul în dramaturgia lui Matei Vișniec*, în „Convorbiri literare”, din iulie 2002, pe <http://convorbiri-literare.dntis.ro>.
42. Crețu, Bogdan, *Situația limită în dramaturgia lui Matei Vișniec*, în „Convorbiri literare”, din octombrie 2003, pe <http://convorbiri-literare.dntis.ro>.
43. Crețu, Tudor, *Estetica „femeii foarfecă”*, pe <http://oananinu.wordpress.com>., din 12 august 2007
44. Cristea-Enache Daniel, *Cuvinte în aer*, în „România literară”, nr. 9/2006, pe <http://www.romlit.ro>
45. Cristea-Enache Daniel, *Disperare cu stil*, Cronică de carte, Claudiu Komartin, *Un anotimp în Berceni*, în „Bucureștiul cultural”, nr. 22/ 16 iunie 2009

46. Cristea-Enache Daniel, *Fratele păduche*, Cronică de carte, Dan Sociu, *Cântece eXcesive*, în „România literară”, nr. 11/17 martie 2006, pe <http://www.romlit.ro>
47. Cristea-Enache, Daniel *Adrian Urmanov, întoarcerea spre carne*, pe www.cristea-enache.ro.
48. Cristea-Enache, Daniel *Elena Vlădăreanu, Femeia dada*, în „România literară”, nr. 2/18-24 ianuarie 2006, pe www.romlit.ro.
49. Cristea-Enache, Daniel, *Claudiu Komartin, în oglindă*, în „România literară”, nr. 43/2-8 noiembrie 2005, pe www.cristea-enache.ro.
50. Cristea-Enache, Daniel, *Domnica Drumea, Țara prafului alb*, pe www.cristea-enache.ro.
51. Cristea-Enache, Daniel, *Eugen Barbu, realismul gras, realismul slab*, în „Sertarul scriitorului român”, din 13.04.2011, pe www.cristea-enache.ro.
52. Cristea-Enache, Daniel, *Flacăra roșie (I)*, în „România literară”, nr. 16/2008, pe www.romlit.ro.
53. Cristea-Enache, Daniel, *Flacăra roșie (II)*, în „România literară”, nr. 17/2008, pe www.romlit.ro.
54. Cristea-Enache, Daniel, *Goma? (II), Gherla-Lătești, de Paul Goma*, pe www.cristea-enache.ro , din 14.12.2009
55. Cristea-Enache, Daniel, *Goma? (III), Gherla-Lătești, de Paul Goma*, în „LiterNet.ro”, pe www.liternet.ro , din 21.12.2009
56. Cristea-Enache, Daniel, *Oameni de piatră*, în „România literară”, nr. 15-16/ 20-27 aprilie 2007, pe www.romlit.ro.
57. Cristea-Enache, Daniel, *Orașul subteran – Istoria eroilor unui ținut de verdeață și răcoare, de Radu Aldulescu*, din 14.01.2008, pe www.liternet.ro.
58. Cristea-Enache, Daniel, *Poezia-jurnal*, în „Adevărul literar și artistic”, nr. 677/5 august 2003, pe <http://www.adevarul.ro>
59. Cristea-Enache, Daniel, *Poezie douămiistă*, în „Luceafărul de dimineață”, nr. 31/2010
60. Cristea-Enache, Daniel, *Ruxandra Novac, Zâmbete nu*, pe www.cristea-enache.ro.
61. Cristea-Enache, Daniel, *Sodoma – Proorocii Ierusalimului*, de Radu Aldulescu, din 06.10.2008, pe www.liternet.ro.

62. Cristea-Enache, Daniel, *Viață de câine*, în „România literară”, nr. 24/2007, pe www.romlit.ro.
63. Cristea-Enache, Daniel, *Vremuri grele*, în „România literară”, nr. 5/2009, pe www.romlit.ro.
64. Crohmălniceanu, Ovid S., *În problema naturalismului*, în „Gazeta literară”, 14, nr. 31/3 august, 1967
65. Cubleşan, Constantin, *Dumitru Radu Popescu – 75. Biografiile eroilor fără trecut*, în „Tribuna”, anul IX, nr. 191/16-31 august 2010.
66. Danilov, Nichita, *Ca mătasea porumbului, Ștefan Manasia*, în „Ziarul de Iași”, din 15.05.2008
67. Dimisianu, Gabriel, *Momentul literar 1945-1948- Primul Marin Preda*, în „România literară”, nr. 48/2002, pe www.romlit.ro.
68. Dragnea, Radu, *Ciuleandra de Liviu Rebreanu*, în „Ramuri”, din 22 martie 1928
69. Dună, Raluca, *Cartea de proză: Un nou gen*, în „România literară”, nr. 40/2011, pe www.romlit.ro
70. Dună, Raluca, *Douămiism vs douămiism*, în „Cuvântul”, [anul XV\(XX\), nr. 6 \(384\)/ iunie 2009](http://www.cuvantul.ro), pe <http://www.cuvantul.ro>
71. Federeac, Bogdan, *Manualul declarației iubirii, Miruna Vlada, Pauza dintre vene*, din 5 mai 2008, pe www.bogdanfedereac.blogspot.com.
72. Flămând, Dinu, *O cronică într-o zi*, în „Amfiteatru”, anul XX, nr. 3(243)/martie 1986
73. Gârbea, Horia, *Lăsați tâmpla memoriei în poalele inimii și treceți pe pastile!*, în „Luceafărul de dimineață”, nr. 21/2008, pe www.revistaluceafarul.ro.
74. Gherghișor, Gabriela, *O istorie urâta sau despre „o țară de slugi nenorocite“*, în „Observator cultural”, nr. 104/1-7 martie 2007, pe www.observatorcultural.ro.
75. Gherghișor, Gabriela, *Probleme personale by Domnica Drumea*, în „Luceafărul de dimineață”, nr. 4/2001
76. Ghilezan, Marius, *Matei Brunul, de Lucian Dan Teodorovici*, din 31.10.2011, pe www.bookiseala.ro.
77. Glodeanu, Gheorghe, *Lumea ca spectacol*, în „Mișcarea literară”, anul IX, nr. 1-2 (33-34)/ 2010, Bistrița

78. Grigurcu, Gheorghe, *Douămiștii*, în „România literară”, nr. 34/2005, pe www.romlit.ro.
79. Ibrăileanu, Garabet, *Naturalism și pornografie*, în „Școala nouă”, 1, nr. 13/ianuarie 1890
80. Ilie, Emanuela, *Ana Maria și îngerii*, în „Viața Românească”, nr. 11-12/2011, pe www.romaniaculturala.ro.
81. Ionescu, Larisa, *Generația 2000 în literatură*, în „Cronica română”, 26 iunie 2007
82. Ioniță, Naomi, *Daniel D. Marin – Poezia antiutopică. O antologie a douămiismului poetic*, în *Corpul T*, 27.03.2011, pe www.corpult.ro.
83. Iorgulescu, Mircea, *Vedeniile lui Vișniec*, în „Revista 22”, din 08.04.2002, pe www.revista22.ro.
84. Iovănel, Mihai, *Modelele vin în bună parte din cultura de masă*, în „Vatra”, nr. 3/2009
85. Keberle, Liliana, *Un scriitor uitat – Carol Ardeleanu*, în „Ziarul Văii Jiului”, din 23 februarie 2009
86. Manasia, Ștefan, *Două cărți de Dan Lungu. „Există un rai al găinilor?”*, în „Tribuna”, anul III, nr. 55/16-31 decembrie 2004
87. Manolescu, Florin, *Literatura închisorilor* în „Luceafărul”, nr. 4(52)/23 ianuarie 1991
88. Marcu, Luminița, *Ioana Baetica/frondă, sex și literatură într-o lume pudibondă*, în „Litenet.ro” din 10.05.2004, pe www.litenet.ro.
89. Martin, Mircea, *Pe marginea unei cărți de Ionuț Chiva*, în „LiterNet.ro”, din 28.07.2004, pe www.litenet.ro.
90. Matei, Alexandru, *Avatarul superstarului Britney Spears*, în „Observator cultural”, nr. 153/ianuarie 2003, pe www.observatorcultural.ro.
91. Matei, Alexandru, *Femeia mereu deasupra*, în „Observator cultural”, nr. 281/august 2005, pe www.observatorcultural.ro.
92. Matei, Alexandru, *Miruna Vlada, Poemextrauterine*, în „Observator cultural”, nr. 261/martie 2005, pe www.observatorcultural.ro.
93. Matei, Alexandru, *Recviem pentru lumea din mine*, în „Observator cultural”, nr. 26 (283)/25-31 august 2005, pe <http://www.observatorcultural.ro>
94. Micleușanu, Mitoș, *În sfârșit, cineva. A. Vakulovski – (pe față, brusc, la obiect și tibie)*, în „LiterNet.ro”, din 07.07.2004, pe www.litenet.ro.

95. Micu, Dumitru, *Triumful valorilor morale*, în „Scânteia”, anul XLIII, nr. 9908/30 iunie 1974
96. Mincu, Ștefania, *Ruleta cu nebun*, în „Tomis”, nr. 479/februarie 2010, pe www.revista-tomis.ro.
97. Mironescu, Doris, *Matei Brunul, de Lucian Dan Teodorovici*, din 14.09.2011, pe www.liternet.ro.
98. Mironescu, Doris, *Nouăzecismul, cu forță și grație*, în „Suplimentul de cultură”, nr. 91/26.08.2006, pe www.suplimentuldecultura.ro.
99. Mironescu, Doris, *Proza „mizerabilistă” și pariul ei metafizic*, în „Suplimentul de cultură”, nr. 128/19-25 mai 2007, pe www.romaniaculturala.ro.
100. Mocuța, Gheorghe, *Radu Aldulescu: o explozie de exotism românesc*, în „Arca”, anul XXII, nr. 10-11-12/259-260-261/2011, pe www.revistarca.ro.
101. Moldovan, Ioan, *Poezia lui Manasia*, în „Familia”, nr. 6/iunie 2008
102. Morariu, Mircea, *Ideea de utopie și relele ei*, în „Familia”, nr. 10(491)/octombrie 2006.
103. Moraru, Cornel, *În cercul ficțiunii*, în „Vatra”, anul XXVII, nr. 5(314)/mai 1997
104. Moraru, Cornel, *Literatură și detenție*, în „Vatra”, anul XXII, nr. 5(255)/mai 1992
105. Moraru, Cornel, *Memoria suferinței*, în „Vatra”, anul XXII, nr. 1(250)/ianuarie 1992
106. Moraru, Cornel, *Suferința în memorie*, în „Vatra”, anul XXI, nr. 242/ mai 1991
107. Mureșan, Rodica, *Istorie și mit la Dumitru Radu Popescu*, în „Mișcarea literară”, anul IX, nr. 1-2(33-34)/2010
108. Murnu, George, *Carol Ardeleanu, Diplomatul, tăbăcarul și artista*, în „Ritmul vremii”, 5, nr. 2/februarie 1929
109. Nădejde, Ion, *Direcția urmată de „Contemporanul”*, în „Contemporanul”, nr. 3/1883
110. Nelega, Alina, *Despre Matei Vișniec, Saviana Stănescu, Radu Macrinci*, în „Observator cultural”, nr. 57/martie 2001, pe www.observatorcultural.ro.
111. Nicolau, Felix, *Noaptea pisicilor lungi* de Sorin Delaskela, în „Luceafărul”, nr. 15/ 2011, pe www.luceafarul.net.
112. Ninu, Oana Cătălina, *Domnica Drumea – Crize*, în „Egophobia”, nr. 1/august 2004, pe www.egophobia.ro.
113. Niță, Răzvana, *Arta care desecretizează*, în „Port.ro”, din 20.11.2006, pe www.port.ro.

114. Oprea, Al., *Izbânda realismului în creația lui Marin Preda*, în „Viața românească”, nr. 12/decembrie 1953
115. Pantea, Aurel, *Memoria în acțiune*, în „Vatra”, nr. 5/mai 1991
116. Pârâu, Ion, *Cu șatra prin istorie*, în revista „Literatură și artă”, nr. 42(3293)/9 octombrie 2008, pe www.literaturasiarta.md.
117. Petrescu, Cezar, *Liviu Rebreanu*, în „Gândirea”, 1, nr. 9/1 septembrie, 1921
118. Petrescu, Cezar, *Texte inedite (80 de ani de la nașterea lui Cezar Petrescu)*, în „Viața românească”, 25, nr. 11/noiembrie 1972
119. Pop, Ion, „*Douămiiștii*” împlinesc sloganul autenticist-biografist al celor de la '80, în „Vatra”, nr. 3/2009
120. Pop, Ion, *Elegii minimaliste*, în revista „România literară”, nr. 21/2003, pe <http://www.romlit.ro>
121. Pop, Ion, *În jurul „generației 2000”*, în „România literară”, nr. 18/2005, pe www.romlit.ro.
122. Pop, Ion, *Poezia lui Ștefan Manasia*, în „Viața Românească”, nr. 7-8/2011
123. Popa, Constantin, *Teatru. Basarabeni vor teatru social*, în „Observator cultural”, nr. 320/11 mai 2006, pe www.observatorcultural.ro.
124. Prodan, Ofelia, *Cartea supliciilor*, în „Egophobia”, nr. 9-10/noiembrie 2005-februarie 2006, pe www.egophobia.ro.
125. Prodan, Ofelia, *Efectul de supradoză*, în „Egophobia”, nr. 9-10/noiembrie 2005/februarie 2006, pe www.egophobia.ro.
126. Protopopescu, Valentin, *Flower power tantra*, din 25 ianuarie 2008, pe www.timeoutbucuresti.ro.
127. Radu, Tania, *Cerul închis deasupra noastră*, în „Revista 22”, din 09.12.2004, pe www.revista22.ro.
128. Radu, Tania, *La poarta cerului închis*, în „Revista 22”, din 12.02.2008, pe www.revista22.ro.
129. Râpeanu, Valeriu, *Animarea unor înalte valori morale*, în „România literară”, anul XXXV, nr. 10038/2 februarie 1977
130. Sebastian, Mihail, *Hortensia Papadat-Bengescu, Drum ascuns*, în „România literară”, 1, nr. 16/4 iunie 1932

131. Simuț, Andrei, „*Splendoarea*” și „*nefericirile*” generației 2000, în „*Vatra*”, nr. 3/2009
132. Simuț, Ion, *Călătorie spre necunoscut*, în „*România literară*”, nr. 32/2007, pe www.romlit.ro.
133. Simuț, Ion, *Mizerabilismul cosmopolit*, în „*România literară*”, nr. 39/2007, pe www.romlit.ro.
134. Simuț, Ion, *Viața ca o panoramă*, în „*România literară*”, nr. 37/2007, pe www.romlit.ro.
135. Sora, Simona, *Legături bolnăvicioase*, în „*LiterNet.ro*”, din 10.08.2005, pe www.liternet.ro.
136. Strajanu, Mihai, *Realismul în literatura contemporană*, în „*Convorbiri literare*”, 20, nr.7/1 octombrie, 1886
137. Streinu, Vladimir, *O Antigona locală*, în „*Luceafărul*”, anul XI, nr. 12(308)/ martie 1968
138. Ștefănescu, Alex., *La o nouă lectură*, în „*România literară*”, nr. 40/2002, pe www.romlit.ro.
139. Ștefănescu, Alex., *Reacții imediate*, în „*România literară*”, nr. 13/2007, pe www.romlit.ro.
140. Șuțu, Al. G., *Studiu asupra romanului realist din zilele noastre*, în „*Convorbiri literare*”, 18, nr. 6/septembrie 1884
141. Terian, Andrei, *Adrian Șchiop, Zero grade Kelvin*, pe <http://blog.revistacultura.ro>., din 17 noiembrie 2009
142. Tertulian, Nicolae, *Concepțiile estetice ale lui Caragiale*, în „*Viața românească*”, nr. 6/iunie 1962
143. Toma, Alina Dora, *Alexandru Vakulovski, Pizdeț*, în „*Protecția consumatorului de literatură contemporană românească George Vasilevici*”, în „*Protecția cititorului, Recenzii*”, pe <http://protectiaconsumatoruluideliteraturacontemporana.wordpress.com>, din 12 iunie 2011
144. Ungheanu, Mihai, *Frecvențe semnificative*, în „*Luceafărul*”, anul XII, nr. 17(365)/26 aprilie 1969
145. Ungheanu, Mihai, *Narațiunea circulară*, în „*Ramuri*”, anul II, nr. 12(17)/15 decembrie 1965
146. Urian, Tudorel, *Apocalipsul acum*, în „*România literară*”, nr. 12/2006, pe www.romlit.ro.
147. Urian, Tudorel, *Biruit-au sexul*, în „*România literară*”, nr. 35/2004, pe www.romlit.ro.

148. Urian, Tudorel, *Parfum de mahala*, în „România literară”, nr. 41/17 octombrie 2008, pe www.romlit.ro.
149. Ursulean, Vlad, recenzie la romanul *Pizdeț*, de Alexandru Vakulovski, din 12 mai 2007, pe www.bookblog.ro.
150. Vakulovski, Mihail, *Măcel în URSS*, în „Tiuk”, pe www.tiuk.reea.net.
151. Vieru, Cristian, *Dumitru Radu Popescu – Nebănuitele resurse ale scriiturii*, în „Mișcarea literară”, anul IX, nr. 1-2/ 2010
152. Vlădăreanu, Elena, *La sfârșitul anilor '90 au început adevăratele mișcări artistice, coagulate, în România postdecembristă*, în „Vatra”, nr. 3/2009
153. Zalis, Henri, *Din dosarul unui curent literar: Naturalismul*, în „Contemporanul”, nr.16/14 aprilie, 1972
154. Zalis, Henri, *Groapa-privire generală*, în „Convorbiri literare”, nr. 11(155)/noiembrie 2008, pe <http://convorbiri-literare.dntis.ro>

Cuprins

Argument	1
1. Zola sau geneza naturalismului.....	6
1.1. Émile Zola – prezentare generală.....	6
1.2. Naturalismul – curent sau școală ?.....	9
1.3. Concepția literară zolistă	11
1.4. Receptarea critică a lui Zola.....	18
2. Conceptul de naturalism	21
2.1. Începuturile naturalismului.....	21
2.2. Manifestări în plan universal și național.....	23
2.3. Caracteristici.....	36
3. O radiografie a receptării naturalismului	44
3.1. Receptarea naturalismului în context internațional.....	44
3.2. Receptarea naturalismului în literatura română	50
4. Primele manifestări în literatura română	59
4.1. Costache Negruzzi – elemente naturaliste.....	60
4.2. Ion Luca Caragiale – valențe naturaliste în nuvelistică	61
4.3. Ioan Slavici – naturalism și realism.....	65
5. Modernismul	68
5.1. Considerații generale	68
5.2. Barbu Ștefănescu Delavrancea – „sub zodia scientismului naturalist”	72
5.3. Duiliu Zamfirescu – adversar sau aliat al naturalismului?	77
5.4. Mihail Sadoveanu – investigarea sufletelor în derivă.....	79
5.5. Liviu Rebreanu – naturalism și cruzime.....	80

5.6. Hortensia Papadat -Bengescu –fiziologic și psihologic	85
5.7. Tudor Arghezi – „naturalismul sardonic”	92
5.8. Gib Mihăescu și tentația naturalismului	96
5.9. Carol Ardeleanu – „poate singurul zolist între romancierii noștri”	99
5.10. George Mihail Zamfirescu – slăbiciunea pentru „cazuri maladive”	103
5.11. Alți autori.....	109
5.11.1. Cezar Petrescu.....	109
5.11.2. Pavel Dan	111
5.11.3. Mihail Sorbul	112
5.11.4. Vasile Demetrius	112
5.11.5. Felix Aderca.....	114
5.11.6. Isac Peltz	115
5.11.7. Victor Crășescu.....	117
5.11.8. Octav Dessila	118
5.11.9. Sărmanul Klopstock	118
5.11.10. Panait Istrati	119
5.11.11. Dan Petrașincu	120
5.11.12. Eusebiu Camilar	121
5.11.13. Radu Tudoran	121
5.11.14. Ion Călugăru	122
6. Contemporanii	124
6.1. Generația '40.....	124
6.1.1. Eugen Barbu – „mai naturalist decât inventatorul naturalismului”	124
6.1.2. Zaharia Stancu și naturalismul liric	135
6.1.3. Marin Preda și aderența la „nefastul naturalism”	142
6.2. Generația '60.....	149

6.2.1. Dumitru Radu Popescu – naturalismul ca imersiune în subconștient	149
6.3. Generația '80.....	163
6.3.1. Matei Vișniec – predilecția pentru grotesc.....	163
6.4. Generația '90.....	175
6.4.1. Radu Aldulescu – „naturalismul apocaliptic” al romanelor sale	175
7. Literatura de detenție	191
7.1. Literatura fenomenului Pitești – memorialistică	194
7.1.1. Dumitru Gh. Bordeianu – „Mărturisiri din mlaștina disperării”	195
7.1.2. Viorel Gheorghiuță – „ET EGO. Sărata. Pitești - Gherla - Aiud. Scurtă istorie a devenirii mele”	200
7.1.3. Eugen Măgirescu – „Moara dracilor. Amintiri din închisoarea de la Pitești”	202
7.1.4. Justin Paven – „Dumnezeul meu, de ce m-ai părăsit?”	203
7.1.5. Octavian Voinea – „Masacrarea studențimii române în închisorile de la Aiud, Gherla și Pitești”	205
7.1.6. Ioan Muntean – „La pas prin reeducările de la Pitești, Gherla și Aiud”	206
7.1.7. Aristide Ionescu – „Dacă vine ora <i>H</i> pe cine putem conta?”	207
7.2. Literatura fenomenului Pitești – ficțiune	210
7.2.1. Dumitru Bacu – „Pitești – centru de reeducare studențească”	210
7.2.2. Virgil Ierunca – „Fenomenul Pitești”	213
7.2.3. Paul Goma – „Patimile după Pitești” și „Gherla”	215
7.3. Memorialistica de detenție feminină	223
7.3.1. Lena Constante – „Evadarea imposibilă”	223
7.3.2. Adriana Georgescu – „La început a fost sfârșitul”	226
7.3.3. Aspazia Oțel Petrescu – „Strigat-am către tine, Doamne!”	229

8. Generația 2000	231
8.1. Prezentare generală	231
8.2. Elemente naturaliste în poezia douămiistă	234
8.2.1. Introducere	234
8.2.2. Claudiu Komartin – poetul „infernurilor experimentale”	240
8.2.3. Adrian Urmanov – „practicantul celui mai puternic minimalism”	244
8.2.4. Ștefan Manasia – creatorul „paradisului în destrămarea terestră”	248
8.2.5. Andrei Peniuc – poezia maladiei izbăvitoare.....	250
8.2.6. Dan Sociu – „cântecele eXcesive”	251
8.2.7. Răzvan Țupa – exploatarea biologicului.....	253
8.2.8. Marius Ianuș – „Manifest anarhist și alte fracturi”.....	254
8.2.9. Elena Vlădăreanu – „abjecția lumii și a propriei identități”	256
8.2.10. Ruxandra Novac – poezia ghetoului	261
8.2.11. Miruna Vlada – rescrierea mitului artistului blamat	264
8.2.12. Ofelia Prodan – nebunia individuală și colectivă	266
8.2.13. Oana Cătălina Ninu – „cea mai aplicată poezie a fiziologicului”	269
8.2.14. Domnica Drumea – crizele unei tinere revoltate	271
8.2.15. Andra Rotaru – „Într-un pat sub cearșaful alb”	274
8.3. Elemente naturaliste în proza douămiistă	276
8.3.1. Introducere	276
8.3.2. Alexandru Vakulovski – o panoramă a mediilor decăzute	279
8.3.3. Lucian Dan Teodorovici – de la drama banalității la spațiul concentraționar comunist.....	287
8.3.4. Dan Lungu – un tablou al lumii periferice	291
8.3.5. Dumitru Crudu – măcel, crimă sângeroasă și alte realități șocante.....	294
8.3.6. Sorin Delaskela- „caleidoscopul mediilor sociale”	297
8.3.7. Andrei Ruse – Soni, nonconformista inventată	300

8.3.8. George Vasilevici – destinul unui personaj naturalist.....	301
8.3.9. Ionuț Chiva – „scene de atrocitate fără precedent în literatura română”	302
8.3.10. Adrian Șchiop- „Zero grade Kelvin”	304
8.3.11. Claudia Golea – sordidul naturalist în lumea orientală	305
8.3.12. Ioana Baetica – „Fișă de înregistrare”	309
8.3.13. Cecilia Ștefănescu – „Legături bolnăvicioase”.....	310
Concluzii.....	312
Bibliografie	316
Bibliografia operei.....	316
Bibliografie critică.....	323
În volume	323
În periodice	328
Cuprins	337